

VAKIF HUKUKUNDA VAKFEDENİN AMACININ ÖNEMİ

Yard. Doç. Dr. Ferhat ERÇİN*

1. Genel Olarak Vakıf Kavramı

Vakıflar, gerçek ve tüzel kişilerin kendilerine ait olan¹ yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli² bir amaç veya amaçlara³ yönelik olarak tahsis etmeleriyle oluşan ve kazanç paylaşma gayesi taşımayan, mal topluluğu niteliğindeki özel hukuk tüzel kişilikleridir⁴.

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı Medenî Hukuk Öğretim Üyesi.

¹ Vakfedilen malın, vakfedenin mamelekinde olması gerektiğine ilişkin olarak bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 01.07.2002 tarihli ve 6379/7361 sayılı kararı (DEMİR İlhan: Yeni Vakıfların Temel Kitabı, 2.b., Ankara 2005, s.482); vakfedenlerin başkasına ait malı vakfetmelerinin söz konusu olamayacağı hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.10.1995 tarihli ve 9896/9584 sayılı kararı (DEMİR, s.499-500); vakıfnamede, vakfedildiği bildirilen gayrimenkul ve menkullerin, vakfedenlere ait olduğunun belirlenmesinin gerektiği hususunda bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 05.02.1994 tarihli ve 1297/3557 sayılı kararı (DEMİR, s.495-496); vakfedilen malın vakfedenlere ait olması gerektiğine ilişkin olarak bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 28.09.1994 tarihli ve 9440/11316 sayılı kararı (DEMİR, s.505-506).

² “... Mezkûr belgede, vakfın esaslı bir unsuru olan devamlı bir gaye belirtilmemiştir. Aksine, evdeki hissem satılarak bedelinin caminin onarım, mefruşat ve bakımına sarfedilmesini vasiyet ediyorum denmekle bir defa için yapılması arzulanan hukukî muameleye işaret edilmiş ve vakıf kavramına uygun bir tahsis de yapılmamıştır. Keza satış bedelinin devamlılık arzedecek şekilde zikredilen hususa tahsis edildiğine dair de bir irade beyan olunmamıştır. İşbu belge bir vakıf kurulmasından ziyade, tasarrufu yapan kişinin ölümünden sonra yapılmasını arzu ettiği hususları belirten hukukî bir muameleyi vasiyet etmesinden ibarettir. Bu sebeplerle ortada vasiyet yoluyla kurulmuş bir vakfın mevcudiyeti kabul edilemeyeceğinden vakıf mevcut olmayınca tescili düşünülemeyeceğinden ve bu hususun mahkemece re’sen gözönünde bulundurulması zaruri olduğundan, davanın reddine karar verilmek gerekirken, aksinin kabulü ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır.” Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin 16.09.1974 tarihli ve 3559/3753 sayılı kararı (DEMİR, s.454-455).

³ Vakıflarda birden fazla amaç bulunabilir. Bu konuda bkz. BALLAR Suat: Yeni Vakıflar Hukuku, 3.b., İstanbul 2000, s.36.

⁴ OĞUZMAN M. Kemal/SELİÇİ Özer/OKTAY – ÖZDEMİR Saibe : Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 8.b., İstanbul 2005, s.265-266; GENÇCAN Ömer Uğur: 4721

Türk-İslâm Devletlerinde, özellikle Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu devirlerinde; vakıf kurumundan, hem kişisel iyilikseverlik hislerinin belirli bir hukukî kalıp içinde toplumun yararlanmasına sunulması, hem de pek çok kamu hizmetinin verilmesinde en üst seviyede faydalanılmıştır⁵.

Vakıf müessesesi, toplumumuzun yapısında etkisi olan ve kökenleri kültürümüzün temellerine dayanan bir kurumdur. İslâmın başlangıcından bugüne kadar, kurumsal olarak çok gelişmiş ve özellikle Osmanlı devrinde gelişiminin zirvesine ulaşmış olan vakıflar; Cumhuriyet devrinde farklı bir biçimde gelişimlerine devam etmişlerdir⁶.

sayılı Türk Medenî Kanunu (Madde 1-351), Ankara 2004, s.565; PALAMUT Mahmut E. : Medenî Hukuk, Ankara 2004, s.73-74; DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan: Türk Özel Hukuku, C.II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2004, s.328; REYNA Yuda/MORENO ZONANA Ester: Son Yasal Düzenlemelere Göre Cemaat Vakıfları, İstanbul 2003, s.205; PEMBEÇİCEK Fuat: Türk Hukukunda Ticari İşletme Kavramı ve Ticari İşletme İşleten Vakıflar, Ankara 1999, s.72; ATAAY Aytekin: Medenî Hukukun Genel Teorisi, 4.b., İstanbul 1995, s.266-267; KÖPRÜLÜ Bülent: Medenî Hukuk, 2.b., İstanbul 1984, s.568 (Kısaltılmışı: Medenî Hukuk); ÖZSUNAY Ergun: Medenî Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5.b., İstanbul 1982, s.388.

5 AKYILDIZ Ali: "Vakıf Hukukumuzun Cumhuriyetle Birlikte Aldığı Şekil", 75.Yılında Cumhuriyet ve Hukuk Sempozyumu, Diyarbakır 22-23 Ekim 1998, s.127. "Vakıflar İslâm Hukukuna özgü hayır kurumlarıdır. İslâm Hukukunda "Vakıf; insanlar tarafından yararlanılmak üzere bir arazi, Allah'ın mülkü olmak şartıyla temlik ve temellükten hapis ve men eylemektir." şeklinde tanımlanmaktadır. Tarihi süreç içinde vakıf bir din kurumu olarak ortaya çıkmış, daha sonra gelişerek insanlığa hayırlı başka hizmetlerinde yapılmasını amaçlayan kurumlar haline dönüşmüştür. Vakıf kuruluşları ile bir eşya veya gelirlerinden yararlanma hakkı, topluma veya toplumda ihtiyacı olan bazı insanlara özgülenmektedir." Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 08.05.2002 tarihli ve 16-159/355 sayılı kararı (GENÇCAN, s.599). Vakıf müessesesinin tarihi, sosyolojik ve kültürel kökenleri hakkında bkz. BALLAR, s.4-6; HATEMİ Hüseyin: İslâm Hukuku Dersleri, 3.b., İstanbul 1999, s.173-180; HATEMİ Hüseyin: "Vakıf Kurumuna Hukuk Tarihi Açısından Genel Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof.Dr. Orhan Münir ÇAĞIL'a Armağan Sayısı 1997, C.55, S.4, s.111-119; HATEMİ Hüseyin: "Vakıf Kurumu'nun Tarihi Gelişimi", Vakıflar – 3. Vakıflar Haftası Armağanı, İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü yay., İstanbul (tarihi yok), s.7-14; AKI Erol/DEMİRBILEK Sevda: Sosyal ve Kültürel Hayatımızda Vakıflar ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1996, s.12 vd.; ERKİLET Şaban: Vakıflar ve Derneklerin Vergilendirilmesi, Ankara 1991, s.7-11; ŞAHİN Musa: "Sosyal Değişimde Vakıfların Rolü", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi yay., Sosyoloji Konferansları 21.Kitap, İstanbul 1986, s.231-245; DALAMANLI Lütfü: Eski ve Yeni Vakıf Davaları, Ankara 1986, s.19 vd.; YÖRÜKOĞLU Ömer: "Vakıf Müessesesinin Hukukî, Tarihi, Felsefi Temelleri", II.Vakıf Haftası 3-9 Aralık 1984 (Konuşma ve Tebliğler), Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1985, s.115-119; TEKİNAY Sulhi: "Vakıfların İmparatorluk Hayatındaki Olumlu ve Olumsuz Etkileri", II.Vakıf Haftası 3-9 Aralık 1984 (Konuşma ve Tebliğler), Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1985, s.148-150; HATEMİ Hüseyin: Önceki ve Bugünkü Türk Hukuku'nda Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul 1969, s.18-152 (Kısaltılmışı: Vakıf Kurma Muamelesi).

6 ZAIM Sabahaddin: "Vakıflarımızın İktisadî ve Sosyal Açısından Değerlendirilmesi", Sosyal Siyaset Konferansları, 37.-38.Kitaplar, İstanbul 1992, s.1.

864 sayılı 04.10.1926 yürürlük tarihli Kanunu Medenînin Sureti Mer'iyet ve Şeklî Tatbikî Hakkında Kanununun (yani Medenî Kanununun Tatbikat Kanununun) 8. maddesinin 2.fıkrasında, 743 sayılı ve 04.10.1926 yürürlük tarihli (eski) Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kurulan vakıflarla ilgili olarak, özel bir düzenleme yapılması öngörülmüş ve 04.10.1926 tarihinden sonra (yani (eski) Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra) kurulacak vakıflar hakkında (eski) Medenî Kanununun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir⁷. Bu düzenlemeye dayanılarak, (eski) Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan vakıflar⁸ hakkında, 2762 sayılı ve 05.06.1935 tarihli Vakıflar Kanunu çıkarılmıştır⁹.

2762 sayılı Vakıflar Kanunu, 743 sayılı (eski) Medenî Kanundan önce kurulan vakıfları, mazbut vakıflar ve mülhak vakıflar olmak üzere ikiye ayırmıştır. Mazbut vakıfların yönetimi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne; mülhak vakıfların yönetimleri ise, kendi mütevellilerine bırakılmıştır. 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 6.maddesi, mülhak vakıfların ayrı ayrı tüzel kişiliklerini sürdüreceğini; Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilecek olan mazbut vakıfların tamamının ise, tek bir tüzel kişilik sayılacağı hükmünü getirmiştir¹⁰.

743 sayılı (eski) Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan vakıflar; (eski) Medenî Kanununun 73.maddesi ve 81/B.maddesi arasında "tesisler" adı ile düzenlenmişlerdi¹¹. 743 sayılı (eski) Medenî Kanununun yürürlüğe

⁷ AKÜNAL Teoman: Türk Medenî Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1995, s.9.

⁸ Osmanlı Hukukundan, günümüze gelen vakıflar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. AKI/DEMİRBİLEK, s.26-34; ZAIM, s.1-7; DALAMANLI, s.19-277; HATEMİ Hüseyin: Medenî Hukuk Tüzel Kişileri, Giriş-Tarihi Gelişim-Eski Vakıflar, C.1, İstanbul 1979, s.646-773; KARİNÂBÂDİZÂDE Ömer Hilmi/SUNGURBEY İsmet: Eski Vakıfların Temel Kitabı, İstanbul 1978; ARSEBÜK Esat: Medenî Hukuk, Ankara 1938, s.304 vd.

⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY – ÖZDEMİR, s.264.

¹⁰ AKÜNAL, s.9.

¹¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY – ÖZDEMİR, s.264. 743 sayılı (eski) Medenî Kanun'da, vakıf kurumu için tesis kelimesinin kullanılması öğretilerde eleştirilmiştir. Tesis terimi hakkındaki, eleştiriler ve değerlendirmeler için bkz. AKİPEK Jale/AKINTÜRK Turgut: Türk Medenî Hukuku, C.1, Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 5.b., İstanbul 2004, s.673-674; PEMBEÇİCEK, s.45; GÜNGÖR Burhan: "Türk Medenî Kanununa Göre Vakıf Müessesesi ve 903 sayılı Kanundan Sonraki Durum", II.Vakıf Haftası 3-9 Aralık 1984 (Konuşma ve Tebliğler), Vakıflar Genel Müdürlüğü yay., Ankara 1985, s.145-146; KÖPRÜLÜ, Medenî Hukuk, s.551-554; ÖZSUNAY, s.357-358; AKÜNAL Teoman/TEZEL Adnan: "Uygulamada Ortaya Çıkan veya Çıkabilecek Sorunlar Açısından Medenî Kanuna Tâbi Vakıfların Kuruluş, İşleyiş ve Gelişimindeki Aksaklık ve Zorluklar ile Bunların Giderilmesi İçin Alınması Gerekli Hukukî, İdarî, Ekonomik ve Malî Tedbirler", Türkiye'de Medenî Kanuna Göre Kurulmuş Vakıflar ve Sorunları, İstanbul 1975, s.184-185; İŞERİ Ahmet: "Türkiye'de Medenî Kanuna Göre Kurulmuş Olan Vakıflar ve Sorunları (1926-1973)", Türkiye'de Medenî Kanuna Göre Kurulmuş

girmesinden sonra kurulacak vakıflar hakkında “tesis” kelimesi kullanılarak, 2762 sayılı Vakıflar Kanununa tâbi olan, önceki hukuktan devralınan vakıflardan ayırt edilebilmeleri amaçlanmıştır¹².

903 sayılı ve 13.07.1967 tarihli Türk Kanunu Medenîsinin Birinci Kitabının İkinci Babı Üçüncü Faslına Değiştirilmesi, Bu Kanuna Bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesi, Bazı Vakıfların Vergi Muafiyetinden Faydalandırılması Hakkında Kanunla, (eski) Medenî Kanunda, önemli bazı değişiklikler yapılmış ve “tesis” terimi kaldırılmış ve yerine vakıf kelimesi kullanılmaya başlanılmıştır¹³.

1 Ocak 2002 yürürlük tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda, vakıflar 101.-117.maddeler arasında düzenlenmiştir. Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin 1.fikrasında vakfın tanımı: “*Vakıflar, gerçek ve tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.*” biçiminde verilmiştir. Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin 2.fikrasında da, “*Bir mal varlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir.*” hükmü getirilmiştir.

Yasanın bu hükmünden yola çıkılarak vakıf: Bir mal veya mal varlığının ya da gelirin yahut ekonomik değeri olan hakların belirli ve sürekli olan bir amaca tahsisi ile oluşturulan özel hukuk tüzel kişiliği olarak tanımlanabilir¹⁴.

Burada vakfın amacını gerçekleştirmeye yeterli miktarda mal ve hakkın tahsis edilmesi gerekmektedir. Eğer, vakfın amacına ulaşmasına yetecek derecede mal ve hak tahsis edilmezse, vakıf kurulmuş olmaz¹⁵. Vakfa özgüle-

Vakıflar ve Sorunları, İstanbul 1975, s.17 vd.; VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet: Şahsın Hukuku, 6.b., İstanbul 1960, s.256, dn.2; KÖPRÜLÜ Bülent: “Medenî Kanun Hükümlerine Göre Vakfın (Tesisin) Meydana Gelebilmesi İçin Mevcudiyeti İktiza Eden Şartlarla Vakıfların (Tesislerin) Nevileri”, Tahir TANER Armağanı, İstanbul 1956, s.669-670; SAYMEN Ferit Hakkı: Medenî Kanunumuzda Hükmi Şahıslar, İstanbul 1944, s.182.

¹² AKÜNAL, s.9.

¹³ Tesis tabirinin kaldırılması ile ilgili olumlu görüşler için bkz. AKÜNAL/TEZEL, s.184; HATEMİ, Vakıf Kurma Muamelesi, s.7.

¹⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY – ÖZDEMİR, s.266.

¹⁵ “*Vakıflar belli amaca özgülenen ve o amacın gerçekleşmesi için yeterli olan mal topluluklarıdır.*” Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 08.05.2002 tarihli ve 16-159/355 sayılı kararı (GENÇCAN, s.600); “*Vakfa tahsis edilen ev, avlu, ahır ve samanlık ile diğer ev ve avlunun ve halk tarafından bağışlanan araç, gereç ve malzeme kıymeti dosyada belirtilmemiştir. Bağışlar ise gerçekleşmiş veya gerçekleşeceği anlaşılan bir gelir ve ekonomik bir değeri olan bir hak olarak kabul edilemez. Bu bakımdan vakfa tahsis edilen mal varlığının değeri tesbit edilerek amacın tahakkukuna yeterli bulunup bulunmadı-*

nen mal ve hakların, vakfın amacını gerçekleştirmeye yeterli olup olmadığının mahkemece araştırılması ve kararlar hüküm altına alınması gereklidir¹⁶.

Özgülenen mal ve hakların, tahsis edilme yani vakfın kurulması anında fiilen mevcut olması gereklidir¹⁷. Özgülenen mal ve hakların en azından,

ğının incelenmesi gerekirken bundan zühul olunması, ... usul ve kanuna aykırıdır." Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 18.05.1981 tarihli ve 3206/8450 sayılı kararı (DEMİR, s.417); "... vakfın kurulabilmesi için, amacını gerçekleştirmeye yeterli mal varlığının tahsis olunması zorunludur. Buna uyulmazsa bağımsız bir vakıf kurulmaz." Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin, 30.05.1978 tarihli ve 2699/4341 sayılı kararı (DALAMANLI, s.357-358); "Tescili istenen Konya Üçüncü Noterliğinin 08.07.1975 tarih 13972 sayılı senesinde (10.000) lira kıymetinde kitap ve kütüphane malzemesi vakfedildiği ve bunların geliri ile kültürel, teknik, toplumsal, ekonomik, sosyal bakımlardan resmi senette belirtildiği gibi bir çok hizmetler görülmesi ve gayelerinin tahakkuk ettirileceği belirtilmiştir. Bu gayelerin vakfedilen kitap ve mallarla tahakkukuna maddeten imkân yoktur. İleride gerçekleşecek herhangi bir malda vakfedilmiş değildir. Bu durumda tescil isteminin reddine karar verilmesi gerekirken mahkemece bundan zühul edilmesi, usul ve kanuna aykırıdır." Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 28.10.1975 tarihli ve 3944/6669 sayılı kararı (BALLAR, s.48); "Günün sosyal ve ekonomik koşulları nazara alınarak vakfın gayesinin gerçekleştirilmesine yeterli mal varlığının fiilen bulunması zorunludur. İleride zaman zaman gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılacak bağış veya yardımlar gerçekleşmiş mal varlığı olarak kabul edilemez. Olayımızda, tescili istenen vakfın mal varlığı 600.000 liradır. Bu para geniş kapsamlı amacı gerçekleştirmeye yetmez. Bu bakımdan sabit olmayan davanın reddi gerekirken kabul edilmesi usul ve yasaya aykırı olduğundan hükmün bozulması gerekmiştir." Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 24.04.1987 tarihli ve 1287/5327 sayılı kararı (BALLAR, s.56); aynı yönde, 18.Hukuk Dairesinin, 19.01.2004 tarihli ve 7407/33 sayılı kararı (DEMİR, s.472); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 23.09.1997 tarihli ve 326/8165 sayılı kararı (DEMİR, s.494-495); Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin, 05.12.1995 tarihli ve 11781/12386 sayılı kararı (ŞENER Esat: Kişinin (Şahsın) Hukuku Dernekler Hukuku, Ankara 1997, s.263); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 15.12.1993 tarihli ve 13201/13927 sayılı kararı (BALLAR, s.59); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 20.11.1989 tarihli ve 15724/17773 sayılı kararı (DALAMANLI Lütfü/KAZANCI Faruk/KAZANCI Muharrem: İlmî ve Kazaî İçtihatlarla Açıklamalı Türk Medenî Kanunu, C.1 (1-81), İstanbul 1991, s.589); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 01.03.1988 tarihli ve 15162/3073 sayılı kararı (BALLAR, s.56); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 02.03.1988 tarihli ve 14844/3113 sayılı kararı (DEMİR, s.399-400); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 07.05.1985 tarihli ve 5079/6172 sayılı kararı (DEMİR, s.404-405); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 29.12.1983 tarihli ve 13632/13630 sayılı kararı (DEMİR, s.406-407); Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin, 10.06.1980 tarihli ve 2016/6017 sayılı kararı (DİNÇ Süleyman: Yeni Vakıflar Mevzuatı ve Muhasebesi, İstanbul 1994, s.127).

¹⁶ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 20.01.1981 tarihli ve 8490/614 sayılı kararı (DEMİR, s.420-421).

¹⁷ "Bir mamelekin bütün veya gerçekleşmiş ve gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir. Olayda vakfın kurucuları tarafından vakfa tahsis edilmiş bir para veya mal meblağı yoktur. İlerde vakfa verilecek son gayrimenkul gelirleri, yapılacak bağış vasiyet ve bunlardan elde edilecek gelirlerle diğer

başlangıçta vakfın amacının gerçekleştirilmesine yeterli olması zorunludur¹⁸.

Eğer, tahsis edilen mal varlıkları vakfın gaye ve devamını imkânsız hale getirecek nitelikte iseler, vakıf kurulamaz. Gerçek ve tüzel kişilerce zaman zaman yapılması düşünülen bağış ve yardımlar, vakıf kurmaya yetecek mevcut mal varlığı olarak nitelendirilemezler¹⁹.

2. Vakıf Kurucusu Olabilecek ve Olamayacak Kişiler

Vakıflar, resmi senetle ya da ölüme bağlı tasarrufla kurulurlar²⁰ (TMK.102.mad./1.fık./1.cüm.). Gerçek ve tüzel kişiler vakıf kurabilirler (TMK.101.mad./1.fık.). Vakıf kuran gerçek kişi ise, fiil ehliyetine tam sahip olmalıdır²¹. Tam ehliyetli ve sınırlı ehliyetli kişiler vakıf kurabilirler; buna karşılık, sınırlı ehliyetsizler ve tam ehliyetsizler vakıf kuramazlar. Sınırlı ehliyetsizler yani ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar kanunî tem-

her çeşit gelirler gerçekleşmiş bir mal varlığı olarak kabul edilemez. Açıklanan bu nedenlerle vakfın amacını tahakkuk ettirecek bir para ve mal varlığı bulunmadığından davanın reddine karar verilmek gerekirken aksine yazılı düşüncelerle tescile karar verilmesi, usul ve kanuna aykırıdır.” Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 05.02.1980 tarihli ve 6848/892 sayılı kararı (DALAMANLI, s.384).

¹⁸ “Somut olayda tescili istenen vakfa mal varlığı olarak salt kuruculardan Mehmet Ali Oto’ya ait olduğu bildirilen ve herhangi bir gelir getirdiği tespit edilemeyen tıbbi cihazların özgülmesiyle yetinildiği anlaşılmaktadır. Vakfın kuruluş senedinin 3.maddesinde yazılı amacı ve bunu gerçekleştirmeye yönelik faaliyet alanları – ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik konjonktür itibarıyla – büyük miktarlara ulaşan mal ve paranın varlığını gerektirir niteliktedir. Bu nedenle vakfa yeterli miktarda para ve mal varlığı özgülmede, daha başlangıçta amacın gerçekleşmesini mümkün kılmayacağı belli olan sözkonusu mal varlığı yeterli görülerek tescile karar verilmesi, ... Doğru görülmemiştir.” Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 07.10.2002 tarihli ve 8016/9295 sayılı kararı (GENÇCAN, s.576-577); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 30.04.2002 tarihli ve 2494/5023 sayılı kararı (DEMİR, s.486-487); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 16.06.1998 tarihli ve 6361/7261 sayılı kararı (BALLAR, s.67); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 21.01.1997 tarihli ve 11548/205 sayılı kararı (BALLAR, s.63-64); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 28.05.1996 tarihli ve 4867/5461 sayılı kararı (BALLAR, s.62-63); bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 21.11.1995 tarihli ve 11356/11855 sayılı kararı (DEMİR, s.513-514).

¹⁹ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 02.11.1976 tarihli ve 5585/6826 sayılı kararı (ERKİLET, s.68-69). Aynı yönde, Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin 25.05.1976 tarihli ve 1503/198 sayılı kararı (DİNÇ, s.101).

²⁰ “Vakıf resmi senetle veya vasiyet yolu ile kurulur. Bu resmi senet, Noterlikçe doğrudan doğruya düzenlenen senettir.” Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 28.10.1975 tarihli ve 6029/6672 sayılı kararı (DALAMANLI/KAZANCI/KAZANCI, s.602); aynı yönde, bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 20.06.1995 tarihli ve 6714/7400 sayılı kararı (DEMİR, s.507-508).

²¹ EM Ali: Türk Hukuk Sisteminde Vakıflar, Ankara 2006, s.24.

silcilerinin izniyle bile vakıf kuramazlar. Sınırlı ehliyetsizler adına kanunî temsilcileri tarafından da vakıf kurulamaz (TMK.449.mad.)²².

Eğer, bir gerçek kişi ölüme bağlı tasarrufla vakıf kuruyorsa; ayırt etme gücüne sahip ve onbeş yaşını doldurmuş olmalıdır (TMK. 502.mad.)²³. Vakıf ölüme bağlı bir tasarrufla yani vakfedenin ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere kuruluyorsa; vakıf kuranın tam veya sınırlı ehliyetli olması şart değildir. Sınırlı ehliyetsizler de vasiyet yoluyla vakıf kurabilirler. Zira, Türk Medenî Kanununun 502.maddesine göre, onbeş yaşını dolduran ve ayırt etme gücüne sahip olan her gerçek kişi vasiyet yoluyla mallarında tasarrufla bulunma ehliyetine sahiptir²⁴. Vakfın vasiyetname yoluyla kurulabilmesi; vakıf kurumunu, diğer özel hukuk tüzel kişilerinden ayıran bir özelliğidir.

Tüzel kişilerin vakıf kurabilmeleri için kuruluş kanunlarında veya statülerinde, vakıf kurmalarına olanak sağlayan hükümlerin olması ve yetkili organlarının bu hükümler doğrultusunda karar vermeleri gerekir²⁵. Aksi durumda vakıf kuramazlar²⁶.

Vakıflar, bir veya birden fazla gerçek ya da tüzel kişi tarafından kurulabilirler²⁷. Vakıflar tek bir kişinin irade beyanıyla da kurulabilirler²⁸.

Vakfedenin ikâmetgahı Asliye Hukuk Mahkemesine başvurulması sonucu, bu mahkemede tutulan sicile tescil yapılması ile vakıf tüzel kişilik kazanır²⁹ (TMK.102.mad./2.fık./2.cüm.). Vakfın tescili ile birlikte, vakıf kurucusuna ait olan vakfedilenlerin mülkiyeti vakfa geçer³⁰ (TMK.105.mad./1.fık). Kendi-

²² AKİPEK/AKINTÜRK, s.676.

²³ EM, s.24.

²⁴ AKİPEK/AKINTÜRK, s.676.

²⁵ BALLAR, s.26; "... hükmî şahsiyeti haiz olan Fiskobirliğin vakıf kurabilmesi, Genel Kurulu tarafından bu hususta bir kararın alınmasına bağlıdır. Şayet böyle bir karar alınmamış ise vakıf kurulamaz." Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 13.05.1974 tarihli ve 1894/2358 sayılı kararı (DALAMANLI/KAZANCI/KAZANCI, s.604).

²⁶ EM, s.24.

²⁷ SAYDAM Okan/EKİCİ Mustafa : Türk Medenî Kanunu'na Göre Vakıf (Yeni Vakıflar), 2.b., İstanbul 1998, s.7.

²⁸ ÖZSUNAY, s.362.

²⁹ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 03.10.1972 tarihli ve 3615/3316 sayılı (DEMİR, s.455); "Vakfın tescili hususundaki başvuruların, vakfın kurulduğu yer mahkemesinde değil, vakfedenin ikâmetgahı Asliye Mahkemesinde yapılması gerekir." Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin, 02.11.1976 tarihli ve 5714/6827 sayılı kararı (DALAMANLI/KAZANCI/KAZANCI, s.625).

³⁰ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 18.01.1982 tarihli ve 11487/66 sayılı kararı (DEMİR, s.414); "Davalı, belli bir gayenin gerçekleştirilmesi için, muayyen bir parayı bu gayeye tahsis etmiş olup belli bir paranın vakfa verilmesi mal tahsisi niteliğindedir. Mal tahsisi ise kabulü ve ulaşılması (vusulü) gerekmeyen vakfedenin tek taraflı irade açıklama-

sinden tescil istenen Asliye Hukuk Mahkemesi, vakıf senedinde yazılı olan amacı dikkate almalı ve bu amacın özgülünen mal ve haklarla yerine getirilip getirilemeyeceğini takdir etmelidir³¹. Aksi halde, vakfın maddi yönden, amacını gerçekleştirecek mal varlığı mevcut değilse, vakıf tüzel kişilik kazanamaz³².

Mahkeme, vakfın tescil talebini yerinde görürse, vakfedilen taşınmazların vakıf adına tescil edilmelerini tapuya bildirir (TMK.105.mad./2.fık.). Vakıf senedinde; vakfın ismi³³, amacı, tahsis edilen mallar ve haklar, vakfın örgütü ve organları, yönetim ve temsil biçimi ve ikâmetgahı³⁴ gösterilir (TMK.106.mad.). Keyfiyet Resmi Gazete'de ilan edilir. Ayrıca, tescil edilen vakıf Vakıflar Genel Müdürlüğünde tutulan merkezi sicile de kaydedilir (TMK.104.mad./1.fık.)³⁵.

Vakıflarda vakfedenler, vakıf görevlileri ve vakıftan yararlananlar bulunurlar; bunlar dışında ortak ve üye kavramları söz konusu olamaz³⁶

masına dayanan hukukî muameledir. Bu hukukî muamele ile tahsis edilen mal varlığı vakfın tesciliyle birlikte vakfa geçer.” Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 26.10.1981 tarihli ve 8430/14363 sayılı kararı (DİNÇ, s.129).

³¹ Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 30.04.2002 tarihli ve 2494/5023 sayılı kararı (GENÇCAN, s.568).

³² Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 11.12.1996 tarihli ve 10764/11105 sayılı kararı (ŞENER, s.255-256).

³³ “Vakıf senedinde vakfın adının açıkça belirtilmesi gerekir.” Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 20.01.1981 tarihli ve 8490/614 sayılı kararı (DEMİR, s.420-421).

³⁴ Vakıf senedinde, vakfın ikâmetgahının açıkça gösterilmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.10.1995 tarihli ve 9896/9584 sayılı kararı (DEMİR, s.499-500).

³⁵ REYNA/MORENO ZONANA, s.205.

³⁶ Türk Medenî Kanununun açık hükmüne rağmen, Yargıtay'ın bu konuda çelişkili kararları bulunmaktadır: “Resmi Gazetede yayımlanarak 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin üçüncü fıkrasındaki “vakıflarda üyelik olmaz” hükmünü içeren yalın düzenleme, uygulamada ve vakıfların faaliyetlerini sürdürmelerinde duraksamaya neden olmuştur. ... Yeni yasanın 101.maddesindeki bu hükümlerle, uzvuna kaynak teşkil etmek üzere üyeliğe yer veren, özellikle mevcut vakıfların tasfiyesi veya hemen yeni yasaya uyarlanması olmadan sürdürmelerinin amaçlandığını gösteren bir hükme gerek bu maddede gerekse 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunda yer verilmiştir. Hal böyle olunca, üyelerine destek ve sosyal güvence sağlamak amacıyla kurulup malları bu amaca özgülünmüş bulunan bir vakıfta üyeliğin kaldırılması, o vakfın tasfiyesi sonucunu doğuracağı aşikâr olduğundan kanun koyucunun açıkça istemediği böyle bir uygulama şu halde yapılamaz. ... yasada tasfiye ile ilgili herhangi bir hüküm de bulunmadığına göre senetlerinde üyelikle ilgili hükümler bulunan özellikle varlığını üyelerinden alan vakıfların hükmî şahsiyetlerini devam ettirmek adına üyeleriyle birlikte faaliyetini sürdürmeleri gerekecektir. Nitekim uygulamada bunların tüzel kişilikleri ve yaptıkları işlemler yetkili idarî mercilerce hukuken kabul edilmekte,

(TMK.101.mad./3.fık.). Vakıflardan her isteyen yararlanamaz. Vakıf kurucusu vakfından kimlerin, nasıl faydalanacağını vakıf senedinde belirtir³⁷; vakfeden vakıftan yararlanacak kişilerin tespit edilmesini kurduğu vakfın yönetim organına da bırakabilir³⁸.

muameleleri, gelir-gider ve faaliyetleri denetime tâbi tutulmakta, denetim payları tahsil edilmektedir. Vakıflarda üyeliği yasaklayan Türk Medenî Kanunu hükmü ile ilgili olarak mevcut ve yeni kurulacak vakıflar bakımından uyulacak esasların, uygulamada duraksamaya meydan verilmemesi ve birlik sağlanması için Tüzük'de gösterilmesi gerekirken yetkili ve görevli idare tarafından henüz bu konuda vakıfların, günün gelişen ve değişen koşullarına uyum sağlamak için vakıf senetlerinde –üyelikle ilgili olarak da- gerekli göreceklere değişiklikleri, Tüzük hükümleri çıkarılıp yürürlüğe girinceye kadar yapabileceklerinin kabul edilmesi gerekir. O halde anılan yasa maddesinin uygulamasında ortaya çıkan güçlük ve belirsizliğin giderilmesi bakımından “vakıflarda üyelik olmaz” şeklindeki kuralın nasıl uygulanması gerektiği konusunda yeni bir yasal düzenleme yapılınca veya Türk Medenî Kanununa Göre Kurulan Vakıflar Hakkındaki Tüzük hükümleri değiştirilip, yürürlüğe girinceye kadar, bu yasanın yürürlüğe girdiği günden önce kurulmuş olan ve senetlerinde üyelikle ilgili düzenleme bulunan vakıfların; senetlerinde sadece yeni üye kaydetmemek koşuluyla eskiden olduğu gibi üyelerinin hak ve menfaatleri, hukukî durumları, borç ve yükümlülükleri ile ilgili her türlü düzenleme, ilâve ve değişiklik yapmalarında, üye sözcüğünü veya bunun türevi olan kelimeleri kullanmalarında yasalara aykırı bir cihet bulunmadığı sonucuna varılmalıdır. Öte yandan, Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemenin, anılan yasanın yürürlüğe girdiği 01.01.2002 tarihinden sonra kurulan vakıflarla ilgili olarak uygulanması gerekeceğinde, şüphe yoktur. Açıklanan nedenlerle vakıf senedindeki üyelikle ilgili düzenleme konusunda mahkemece verilen kararda ve bunun onanmasına ilişkin Dairemiz kararında bir isabetsizlik bulunmamaktadır.” Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 04.03.2004 tarihli ve 1028/1672 sayılı kararı (DEMİR, s.467-469); aksi yönde “... vakıflarda üyelik olamayacağı hükmüne aykırı olarak vakıf senedinin ... maddelerinde iştirakçi, tabii üye ve hariç üye olarak ... vakıf üyeliğini devam ettirenler şeklindeki düzenlemeyi, vakfa yeni üye kaydına imkân verecek tarzda genişletmek suretiyle ... vakfa yeni üye olarak alımı amaçlayan senet değişikliğine yer verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 22.12.2003 tarihli ve 7052/10202 sayılı kararı (DEMİR, s.473); “01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin 3.fıkrası vakıflarda üyelik olamayacağını hükme bağlamıştır. Yasanın buyurucu nitelikteki bu hükmü gözetilmeden mütevelli heyetin vakfın kurucuları ile sonradan vakfa alınacak üyelerden oluşacağını düzenleyen 7.maddesi dikkate alınmadan vakıf senedinin tesciline karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 10.06.2002 tarihli ve 5582/6570 sayılı kararı (GENÇCAN, s.567); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 12.05.2003 tarihli ve 14052/3901 sayılı kararı (DEMİR, s.478); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 17.02.2003 tarihli ve 10424/988 sayılı kararı (DEMİR, s.478-479).

³⁷ ÖZTAN Bilge: Tüzel Kişiler (Ders Notları), Ankara 1994, s.111; DOĞAN Murat/NARBAY Şafak : “İktisadî Amaçla Vakıf Kurulamaması Prensibi ve Vakfın İktisadî İşletme İşletmesi”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi 2000, C.4, S.1-2, s.439.

³⁸ DURAL/ÖĞÜZ, s.339.

Tüzel kişiler tarafından da vakıf kurulabilir. Vakıf kurabilecek olan tüzel kişiler:

Dernekler (tüzüklerinde bu hususta hüküm olan veya vakıf kurucusu olabileceklerine yönelik genel kurul kararı alan dernekler, kurulacak olan bir vakfa kurucu olabilecekleri gibi kendi hukukî yapılarını değiştirip, vakıf haline de dönüşebilirler); şirketler (ana sözleşmelerinde hüküm bulunması veya ana sözleşme değişikliği yaparak; amaçlarına, “vakıf kurabilir” ibaresini ekleyen, şirketler vakıf kurabilirler. Türk Ticaret Kanununun 468.maddesine göre, şirkette çalışanların yani istihdam edilenlerin ve işçilerin faydalanabilecekleri bir vakıf³⁹ kurulması mümkündür); sendikalar (sendikalar ve

³⁹ İşçi ve istihdam edilenler yararına kurulacak olan vakıflarla ilgili olarak bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY – ÖZDEMİR, s.269-271; PEMBEÇİCEK, s.66-67; AKI/DEMİR-BİLEK, s.39-41; GÜNERİ Hasan: Türk Medenî Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara 1975, s. 222-254; HATEMİ, Vakıf Kurma Muamelesi, s.199-208; TEKİNALP Ünal: “İşçi ve Müstahdemler Yararına Yardım Akçeleri ve Yardım Vakıfları”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Ocak 1968, C.4, S.3, s.420-447; çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakfı niteliğinde vakıfların genel kurullarında birleşmeye ilişkin olarak alınan kararların tasdik ve tesciline ilişkin olarak bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 01.07.2002 tarihli ve 4789/7388 sayılı kararı (GENÇCAN, s.613-614); istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıflarında, vakıf yöneticilerinin görevden alınmalarına ilişkin davalarda, vakfın kurmuş olduğu holding ve şirketlerde ortak olan kişilerin böyle bir davada doğrudan hukukî bir yararları bulunmadığı için davaya müdahil olarak katılmalarının mümkün olmadığı hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 17.11.1998 tarihli ve 11832/12721 sayılı kararı (DEMİR, s.491-492); süper emekli aylıklarının dondurulmasına ilişkin mevzuatın, 506 sayılı Yasanın geçici 20.maddesi kapsamına giren vakıf sandıklarının da bağlayacağına yönelik bkz. Yargıtay 10.Hukuk Dairesinin, 12.12.1989 tarihli ve 5047/9068 sayılı kararı (DEMİR, s.457-461); işçi vakfı dava edildiğinde görev hususuna ilişkin olarak bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 05.04.1983 tarihli ve 1175/1759 sayılı kararı (DALAMANLI, s.389); istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıflarında vakfı kuran ve birleşen vakıfların işvereninin aynı kişi olması ve birleşen vakıfların personeli işletmede çalışmaya devam etmesi halinde vakfı kuranın menfaatleri son bulmadığı için bu vakıfların birleşmelerinin mümkün olması hakkında bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 26.10.1982 tarihli ve 6976/9458 sayılı kararı (DEMİR, s.411-412); işçilerin sosyal amaçlı vakıf kurmasına yönelik bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 05.06.1979 tarihli ve 4790/4821 sayılı kararı (DALAMANLI/KAZANCI/KAZANCI, s.639-640); istihdam edilenler yararına vakıfla, vakıf senedinde bağdaşmayan hükümler (belirli vasıfta kişilerin üye alınması ve aidat tahsili) hakkında bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 08.01.1979 tarihli ve 8643/23 sayılı kararı (DİNÇ, s.117-118); T.C. Emekli Sandığından emekli olan bir kişinin, 506 sayılı Kanunun geçici 20.maddesine göre kurulan bir sandık vakfından da emekli olmasında hukukî bir engel olmadığı hususunda bkz. 10.Hukuk Dairesinin, 17.02.1976 tarihli ve 4776/1102 sayılı kararı (DEMİR, s.461-463); istihdam edilenlerle işçilere yardım vakıflarında vakıftan faydalananın, vakıftan yararlanma koşullarına ve yönetime iştiraklerini sağlamak maksadıyla vakıf senedinin değiştirilmesini istemek için dava yetkilerinin bulunmadığına ilişkin olarak bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 09.11.1976 tarihli ve 4890/7060 sayılı kararı (DEMİR, s.444); tüzel kişinin istihdam edilenlere ve işçilere yardım vakfı kurmasına yönelik olarak bkz. Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 18.06.1976 tarihli ve 3327/4303 sayılı kararı (DİNÇ, s.102).

konfederasyonlar, Sendikalar Kanununun 33.maddesinin 4.bendine göre, herhangi bir bağışta bulunmamak kaydı ile evlenme, doğum, hastalık, ihtiyarlık, ölüm, işsizlik gibi hallerde yardım ve eğitim amacıyla sandıklar kurulmasına yardımcı olmak ve nakit mevcudunun yüzde beşinden fazla olmamak kaydıyla bu sandıklara kredi verebilirler); kooperatifler (Kooperatifler Kanununun 40.maddesine göre, işçilere ve istihdam edilenlere yardım vakıfları kurabilirler); kuruluş statülerinde vakıf kurabilmelerine ilişkin düzenleme bulunan resmî kurum ve kuruluşlar da vakıf kurabilirler⁴⁰.

Siyasî partilerin vakıf kurmaları, 1982 Anayasasının 68.maddesinin 6.fıkrası ile yasaklanmıştı. 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile bu düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte siyasî partilerin vakıf kurabilmelerine ilişkin bir hüküm, Anayasada açıkça hüküm altına alınmamıştı. Fakat, yasa koyucunun bu hususta yasak getiren Anayasa hükmünü kaldırması, siyasî partilerin vakıf kurabilmesini sağlama yönündeki iradesini göstermekteydi. Ancak, yapılan bu Anayasa değişikliğine rağmen; yürürlükte olan 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 91.maddesi, siyasî partilere açıkça vakıf kurma yasağı getirmekteydi⁴¹.

Daha sonra, Siyasî Partiler Kanununun söz konusu bu 91.maddesi, 12 Ağustos 1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 25.maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Dolayısıyla, siyasî partilerin vakıf kurabilmeleri hakkında artık bir engel kalmamıştır.

Bazı tüzel kişiler de vakıf kuramazlar:

Vakıfların, vakıf kurmaları mümkün değildir. Vakıf kurabilme ehliyetine, özel hukuk tüzel kişiliklerinden sadece kişi birlikleri türünde olanlar sahiptirler. Özel hukukun mal topluluğu özelliğini taşıyan tek kurumu olan vakıf, vakıf kurma hususunda hak ehliyetine sahip değildir. Zira, vakfın mal varlığı esasen belirli bir amaca özgülenmiştir. Bu tahsis edilen mal varlığının bir bölümünün, bağımsız bir tüzel kişilik oluşturma maksadı ile başka bir gayeye özgülenmesine olanak yoktur⁴².

⁴⁰ DEMİR, s.72-73.

⁴¹ BALLAR, s.27; DOĞAN, s.44.

⁴² HATEMİ, Vakıf Kurma Muamelesi, s.288-289. Aksi görüşte, BALLAR, s.30-31; "Vakıf, ancak vakıf senedinde belirtilen gayesi doğrultusunda faaliyette bulunabilir ve varlığını haralayabilir. O nedenle aynı amacı gütmeyen bir vakfa mal varlığından bağışta bulunamayacağı gibi ona iştirak de edemez ise de, aynı amaçla kurulmuş bir vakfa amacı doğrultusunda kurucu olarak girebileceği gibi, kurulmuş bir vakfa da katkıda bulunmasında yasal sakınca yoktur. Çünkü kurulmuş bir vakfa ya da kurulacak vakfa transfer edebileceği mal varlığı kendi gayesinin tahakkukuna yönelik olacaktır. Vakıfnamenin bu hususlara ilişkin hükmü bu şekilde anlaşılması gerektiği cihetle, buna ve sair hususlara ilişkin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir." Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin, 11.11.1997 tarihli ve 10574/10679 sayılı kararı (GENÇCAN, s.605).

Belediyeler de vakıf kuramazlar. Yargıtay'da, belediyelerin vakıf kuramayacaklarını, "Belediyeler kamu tüzel kişileridir. ... kanunda belediyelerin görevleri, yapacakları iş ve hizmetler, gelirlerinin nerelere ve ne şekilde sarfedileceği açıklanmıştır. Bunların dışına çıkılarak, belediye bütçesinin belli bir kısmının vakfa tahsisi kanun hükümlerine aykırı düşmektedir. Böyle olunca belediye meclisinin bu konudaki kararında kanunî dayanaktan yoksun bulunduğu ve belediyenin vakıf kuramayacağı düşünüülerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, bundan zühul ile yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve Kanuna aykırıdır." şeklindeki hükmü ile belirtmiştir⁴³.

3. Vakfedenin Amacının Kapsam ve Önemi

a) Genel Olarak

Vakıfta amaç, vakıf mallarının uğruna harcanacağı gaye demektir. Vakıf Hukukunda esas olan vakfın kuruluş senedinde bulunan vakfedenin kurucu iradesinin (kanunların emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla) olduğu gibi korunması ve sürdürülmesidir⁴⁴. Kurucusunun iradesi doğrultusunda, vakfın mal varlığı vakfın amaçlarına uygun şekilde sarfedilir⁴⁵. Vakfi amacına uygun bir surette yönetmek ve devam ettirmek, vakıf yönetim organının görevidir⁴⁶.

Yasa koyucu, vakfedenlere, vakıf kurma hürriyetinin yanı sıra, vakıfta maksadı seçme özgürlüğünü de tanımıştır. Vakıf kuranlar, vakfın amacını hukuk sistemi içinde özgürce belirlerler⁴⁷.

⁴³ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 05.03.1980 tarihli ve 8516/2030 sayılı kararı (ERKİLET, s.68). Aynı yönde, Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 24.03.1977 tarihli ve 1285/2318 sayılı kararı (DOĞAN Murat: Vakıflarda Mal Varlığı, Ankara 2000, s.42, dn.166'dan naklen). Aksi görüşte, BALLAR, s.29-30; "Belediyeler Kanununda belediye mallarının ve gelirinin ne surette harcanacağına dair ilkeler ve kısıtlamalar, tüzel kişiliği bulunan belediyelerin, Türk Medenî Kanunu hükümleri dairesinde ve bu hükümler yönünden vakfın kurulmasına ve kurulmuş bu vakfın tesciline karar verilmesine engel teşkil etmez. Ayrıca, belediyelerin vakıf kuramayacaklarına dair açık bir yasa hükmü yoktur. Böyle bir kısıtlama söz konusu ise bu husus belediyelerin denetimleri ile ilgili mevzuat dairesinde sonuçlandırılır." şeklindeki karşı görüş için bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 27.10.1997 tarihli ve 9354/9841 sayılı kararı (BALLAR, s.29).

⁴⁴ Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 28.02.2005 tarihli ve 8308/1396 sayılı kararı (DEMİR, s.466-467); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 27.12.2004 tarihli ve 8309/10091 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

⁴⁵ Yargıtay 14.Hukuk Dairesinin, 26.04.1988 tarihli ve 1776/3394 sayılı kararı (BALLAR, s.57-58).

⁴⁶ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 26.12.1979 tarihli ve 3452/10804 sayılı kararı (DEMİR, s.428-430).

⁴⁷ ÖZTAN, s.120.

Türk Hukuk Sisteminin tüzel kişilik tanıdığı diğer kurumlara oranla vakıflarda amacın ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Gerçekten de amaç, vakfın varlığının zorunlu temel şartı ve onun tüzel kişiliğinin adeta ruhudur⁴⁸.

Bütün diğer tüzel kişilerde olduğu gibi, vakfın da belirli bir amacı vardır. Ancak, vakıflarda birden fazla amaç olması da mümkündür. Yani, vakfeden kişiler vakıf senedinde birden fazla amacın gerçekleştirilmesi için mallar ve haklar özgüleyebilirler. Bu tür çok amaçlı vakıflara “karma vakıf” denir. Bazı durumlarda da, vakfın amaçlarından birinin diğerinin yerine geçmesi yoluyla, birbirlerini izlemeleri söz konusu olur. Bunlara da “ard arda amaçlı vakıflar” denilir. Vakıfların maksatları, vakıf senetlerinde açık ve net bir şekilde belirtilmelidir⁴⁹. Uygulamada, bir vakfın amacı doğrultusunda yapacağı çalışmalarının neler olduğu ve amacı için ne gibi etkinliklerde bulunacağı; vakıf senedinde açık, net, kuşku ve duraksama yaratmayacak biçimde ve mümkün olduğunca tek tek gösterilmesi gerekmektedir⁵⁰.

Vakıflarda, maksat genel olarak kamu yararına hizmet edecek bir nitelik taşımaktadır⁵¹. Ancak mutlaka amacın bu şekilde olması şart değildir. Vakıflarda çok rastlanılan amaçlar, eğitim, kültürel hizmet, sağlık, sosyal güvenlik ve toplumsal yardımdır⁵². Yani, vakıflar ticari maksatlar değil, yalnızca sosyal amaçlar taşıyabilirler⁵³.

Vakıflar, amaçlarına ulaşmak için ticari işletme çalıştırabilirler⁵⁴. Fakat, bu

⁴⁸ PEMBEÇİCEK, s.52; BALLAR, s.37.

⁴⁹ GÜNERİ, s.37; ÖZSUNAY, s.388; KÖPRÜLÜ, Medenî Hukuk, s.568-569; BALLAR, s.36; PALAMUT, s.74.

⁵⁰ Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 30.04.2002 tarihli ve 2494/5023 sayılı kararı (GENÇCAN, s.568); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 21.11.1995 tarihli ve 11356/11855 sayılı (DEMİR, s.512-514).

⁵¹ Kanunlarda kamu kurumlarına verilen görevlerin, yerine getirilmesi amacıyla vakıf kurulamayacağı, vakıfların sadece bu görevlerin yerine getirilmesinde kamu kurumlarına yardımcı ve destek olabilecekleri hususunda bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 28.09.1994 tarihli ve 9440/11316 sayılı kararı (DEMİR, s.505-506); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 20.06.1995 tarihli ve 6451/398 sayılı kararı (DEMİR, s.523-525).

⁵² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY - ÖZDEMİR, s.275.

⁵³ SEROZAN Rona : Tüzel Kişiler, Özellikle : Dernekler ve Vakıflar, 2.b., İstanbul 1994, s.91.

⁵⁴ HATEMİ, Vakıf Kurma Muamelesi, s.299; HATEMİ Hüseyin: “Önceki Hukukumuzda ve Türk Medenî Hukukunda Vakıf Kurumuna İlişkin Bazı Sorunlar ve Düşünceler”, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 1977, S.14, s.85 (Kısaltılmışı: Sorunlar); 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanununun 29.maddesinin 1.fikrasına göre, vakıfların radyo ve televizyon kurmalarının yasak olduğu hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.10.1995 tarihli ve 9896/9584 sayılı kararı (DEMİR, s.499-500); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 20.06.1995 tarihli ve 6714/7400 sayılı kararı (DEMİR, s.506-508); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 20.06.1995 tarihli ve 6451/398 sayılı kararı (DEMİR, s.523-525).

durumda vakfın maksadı ticari işletme işletmek değildir. Vakfın gayesi, eğitim ya da yardım gibi ideal maksatlardır. İşte vakfın bu ideal gayesine ulaşmak için ticari işletmeden elde edilecek gelirler kullanılacaktır⁵⁵. Vakfın amacının manevî yani ideal nitelikli olması, vakfın kazanç paylaşma maksadını taşımamasını gerektirir⁵⁶.

Diğer tüzel kişilerde olduğu gibi, vakıf da sadece amacı ile kaimdir. Vakıfta amacı belirleme yetkisi, sadece vakıf kuran kişiye aittir. Vakıf kurumunda, vakfedenin bu gayesi her şeye hakimdir. Vakfedenin maksadı, sadece vakfın kanunî teşekkül şartı değildir. Kurulma aşamasından sonraki dönemde de, vakıf kuranın bu iradesi hâkimdir. Vakıf kurulduktan sonra da vakfedenin iradesine uygun olarak idare edilir. Vakfın geliri, vakfın amacına yönelik harcanır. Vakfedenin gayesi; vakıf kurumunda teşkilata, yönetime, bünyeye tesir eder. Vakfedenin amacı, vakfın gelecek bütün zamanları içine alabilecek şekilde düşünülebilen faaliyet ve hukukî kaderinin temeli ve çerçevesidir⁵⁷. Özetle vakıfta amaç; vakfın çalışmalarının yöneldiği ve ulaşılmak için vakfın mallarının ve parasının harcandığı hedeftir⁵⁸.

Yargıtay da bu görüşü aynen benimsemiştir : “Vakıf, başlı başına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir. Gaye ise, vakfın gelecek bütün zamanlara şamil olmak üzere düşünülen hukukî faaliyetini gösterir.”⁵⁹

b) Vakfın Amacında Kanunen Bulunması Gereken Özellikler

aa) Vakfın Amacı Belirli Olmalıdır

Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin 1.fıkrasında, vakfın amacının belirli olmasından bahsedilmişse de; bu “belirli amaç” kavramının ne olduğu tanımlanmamıştır. Vakıfta, amacın belirli olmasıyla; vakıf senedinde, vakıf kurucusunun özgülediği mal ve hakların tahsis edildikleri amacın yeterince açık, belirgin, anlaşılabilir nitelikte olması kastedilmiştir. Böyle durumlarda, vakfedenin tahsis ettiği mal ve hakların özgülendikleri amaç veya amaçların neler olduğu; vakıf senedinden hem doğrudan doğruya hem de vakıf se-

⁵⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY - ÖZDEMİR, s.275-276. Ekonomik amaçlı vakıfların kurulabileceği; bazı vakıfların ticari işletmelerinin bulunmasının, vakıflarda ekonomik amaçların söz konusu olabileceğini kanıtlayan örnekler olduğu görüşleri için bkz. BALLAR, s.37.

⁵⁶ HATEMİ, Sorunlar, s.85.

⁵⁷ GÜNERİ, s.26-27.

⁵⁸ DEMİR, s.76; DOĞANAY Y.Ümit: Hükmi Şahıslar (Ders Notları), 2.b., İstanbul 1969, s.86-87.

⁵⁹ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 16.09.1974 tarihli ve 3559/3753 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

nedinin yorumuyla şüphesiz biçimde anlaşılabilir olmalıdır. Vakfedenin iradesinden, vakfın maksadının ana hatları anlaşılabilirdir. Ancak, vakfın amacının yeterli ölçüde açık şekilde belirtilmediği ve vakıf organlarının çalışmalarına yönelik somut bir çerçeve çizilmeyen, tümüyle genel ve soyut biçimde amaç tanımlamalarının, vakıf senedinde yer alması bu açıdan yeterli değildir. Bu yüzden vakıf senedinde vakfın gayesi çok geniş kapsamlı olarak belirlenmişse ve yapılan bu tespitten belirli bir amaç anlaşılamıyorsa; yani, belirsiz ve genel amaçlar söz konusu ise, vakıf kurulmuş olmaz. Vakıf için özgülenen değerlerin yalnızca genel olarak "hayır işlerine" ya da "kamu yararına" tahsis edildiği durumlarda, vakfın amacı belirli değildir ve vakıf kurulmuş olmaz. Vakıf senetlerinde mutlaka vakfa yönelik tahsisin hangi hayır işlerine yahut kamu yararına yapıldığının açıkça belirtilmesi gereklidir. Yine, vakfın amacının manasız ya da mantıksız olması durumlarında ise belirli bir amacın olduğundan bahsedilemez⁶⁰.

bb) Vakfın Amacı Sürekli Olmalıdır

Eski Türk Medenî Kanununda vakfın amacının sürekli olması gerektiği konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı. Fakat, Yargıtay ve Doktrin vakfın amacında süreklilik olmasını, tüzel kişilik kazanılmasının şartı olarak kabul etmişlerdir⁶¹.

Vakfa özgülenen malların ve hakların belirli bir zamanla sınırlandırılması, vakfi geçersiz kılar. Çünkü, vakıf devamlılık arzeden bir kurumdur⁶².

Yeni Türk Medenî Kanununun 101.maddesinin 1.fıkrasının hükmünde, açıkça vakıfların amaçlarının sürekli olması gerektiği belirtilmiştir. Vakfın amacının sürekli olması, bu amacın ebedi olması anlamına gelmez. Fakat tümüyle geçici amaçlarla da vakıf kurulamaz. Amacın sürekliliğinin vakfi kurmaya yetip yetmeyeceğini, tescile karar verecek olan mahkeme takdir edecektir⁶³.

⁶⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.325; BALLAR, s.36; ÖZTAN, s.121.

⁶¹ ÖZSUNAY, s.389; KÖPRÜLÜ, Medenî Hukuk, s.570; AKÜNAL, s.119; AKI/DEMİRBILEK, s.56; bir vakfın amaçlarını gerçekleştirmesinin, onun hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimde ve sürekli olarak gayesine özgülenmiş bir mal veya hakka sahip olmasıyla mümkün olacağı, sürekliliği bulunmayan ve bunu sağlayacak herhangi bir hukukî alt yapıya sahip olmayan yardım veya hayır kuruluşlarının vakıf kabul edilmelerinin imkânsız olduğu hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 17.02.2003 tarihli ve 187/778 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI); aynı yönde, Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 18.02.1985 tarihli ve 12855/1585 sayılı kararı (ŞENER, s.252-253); Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 16.09.1974 tarihli ve 3559/3755 sayılı kararı (DALAMANLI/KAZANCI/KAZANCI, s.603-604).

⁶² Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 17.10.1995 tarihli ve 10224/10312 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

⁶³ DURAL/ÖĞÜZ, s.328; BALLAR, s.36; PEMBEÇİCEK, s.55.

cc) Vakfın Amacı İmkânsız Olmamalıdır

Vakfın amacının imkânsız olmaması gereklidir. Yani, mevcut hukuk sistemi içinde, vakfın amacının gerçekleştirilebilmesi mümkün olmalıdır. Başlangıçta eğer vakfın amacı fiilen veya hukuken olanaksız ise, vakıf kurulmuş olmaz⁶⁴. Geçerli olarak kurulan bir vakfın amacı sonradan imkânsız hale gelirse, bu vakıfta kendiliğinden sona erer⁶⁵ (TMK.116.mad.; Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük,⁶⁶ 30.mad./1.cüm.). Örneğin, belirli bir ırmakta gemi ticaretini teşvik ve geliştirmek için kurulan bir vakıf, söz konusu bu ırmağın kurumması ile amacını gerçekleştirme olanağını kaybederek sona erecektir⁶⁷.

dd) Vakfın Amacı Yasaya, Ahlâka ve Ulusal Menfaatlere Aykırı Olmamalıdır

Cumhuriyetin Anayasa ile belirlenen özelliklerine ve Anayasanın temel ilkelere, hukuka, ahlâka, millî birliğe ve ulusal menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek⁶⁸ maksadıyla vakıf kurulamaz (TMK.101.mad./4.fık.)⁶⁹. Kanunen yasaklanmış maksat izlediği ya da yasaklanmış faaliyetlerde bulunduğu sonradan anlaşılan yahut da amacı sonradan yasaklanan vakfın amacının değiştirilmesine olanak bulunmazsa; söz konusu vakıf, denetim makamının veya Cumhuriyet Savcısının başvurusu üzerine mahkemece duruşma yapılarak dağıtılır (TMK.116.mad./2.fık.).

c) Vakfedenin Vakfın Amacını Belirleyen İradesinin Önemi

Yukarıda belirttiğimiz üzere vakıf kurumunda, vakfeden kişinin amacı çok

⁶⁴ EM, s.22.

⁶⁵ AKÜNAL, s.119.

⁶⁶ 25.07.1970 tarihli ve 7/1066 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiş, 743 sayılı Kanuna dayanılarak hazırlanmış, 21.08.1970 tarihli 13586 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

⁶⁷ PEMBEÇİCEK, s.56.

⁶⁸ Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.02.1998 tarihli ve 12859/723 sayılı kararı (GENÇCAN, s. 568-569).

⁶⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 28.11.1973 tarihli ve 6-609/959 sayılı kararı (DEMİR, s.379-382); "..., kanuna, ahlaka ve adaba veya millî menfaatlere aykırı olarak veya siyasî düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek gayesi ile kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilemez. Vakıfnamenin amacı ve faaliyetleri ile ilgili hükümleri incelendiğinde yasak kapsamındaki herhangi bir amaca ve faaliyete yer verilmediği görülmektedir." Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.02.1998 tarihli ve 12859/723 sayılı kararı (BALLAR, s.66-67).

önemlidir ve hiçbir şekilde vakfeden kişinin bu gayesine aykırı hareket edilemez ve de vakfedenin koyduğu gaye genişletilemez⁷⁰.

⁷⁰ Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 13.05.1976 tarihli ve , 3124/3440 sayılı kararı (DİNÇ, s.100); "... Davacı vakfa ait olup değiştirilmesi istenilen senedin 1.maddesinde vakfın amacı; İstanbul'da Edirnekapi'da kain Edirnekapi ve Sakızağacı Şehitlik yeri ile bu şehitlikler içinde bulunan hususî defin sahalarını mamur bir halde tutmak; imkânları ile sınırlı olmak kaydıyla yurt içinde ve dışında yurdumuzu ve egemenliğimizi korumak uğrunda şehit olanların kabirlerini ulusun saygı duygularına uygun bir şekilde düzenlemek, imar etmek ve anılarını yaşatacak anıtlar yapmak ve bunların bakımını sağlamak; bu ülkeye uygun yayın yapmak, şeklinde sınırlandırılmıştır. Dava; vakıf senedinin 1.maddesinin (c) fıkrasında "Bu ülkeye uygun yayın" yapmak şeklinde belirlenen amacın "Bu ülkeye uygun olmak kaydı ile yurdun herhangi bir yerinde yardıma muhtaç, okul ve özellikle şehit ve köy çocuklarına olmak üzere malî ve eğitim bakımlarından destelemek ve yardıma muhtaç bu okul ve çocukların geliştirilmelerini sağlamak" olarak değiştirilmesinin tescili istemine ilişkindir. Davacı vakfın amacında hedeflenen hususları kapsamayan, yurdun herhangi bir yerinde yardıma muhtaç okul ve özellikle şehit ve köy çocuklarına malî ve eğitim yönünden destek olmasını öngörecektir şeklinde 1.maddenin (c) fıkrasının tamamen yeniden düzenlenmesinin; vakfedenlerin belirlenen amaçlarının değiştirilmesi ve genişletilmesi doğrultusunda, ortaya konulan iradelerine aykırılık oluşturduğu gözetilmeden; ... durum ve koşullarda vakıf senedindeki amacın değiştirilmesi zorunluluğunu ortaya koyan herhangi bir gelişme ve buna bağlı olarak vakfedenlerin isteklerine açıkça uymayacak hallerin varlığı iddia edilmediği gibi bu yolda bir vakfa da mevcut değil iken, amacın genişletilip değiştirilmesi sonucunu doğuran bu hükmün eklenmesinin de mahkemece uygun bulunup tesciline karar verilmesi, ... Doğru görülmemiştir." Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 27.05.2002 tarihli ve 3481/6011 sayılı kararı (GENÇCAN, s.623); aynı yönde, Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 22.09.2003 tarihli ve 5825/6594 sayılı kararı (DEMİR, s.476-479); Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 08.04.2002 tarihli ve 793/3691 sayılı kararı (GENÇCAN, s.622). 5555 sayılı Vakıflar Kanununu kısmen veto eden Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER, bu veto gerekçesinde vakıf kuranların iradelerine yönelik hukukî değerlendirmelerde bulunmuştur: SEZER, yaptığı açıklamaların Medenî Yasadan önce kurulmuş ve 2762 sayılı Yasayla korunan eski vakıflar için de geçerli olduğunu; çünkü bu vakıflarda da vakfın statüsünün, vakfeden tarafından düzenlendiğini vurgulamıştır. Vakfiye ya da vakıf senedinin, vakfın kurucu belgesi olduğunu; bu belgenin, vakfın konusuna, amacına ve organlarına ilişkin vakfedenin tüm istek ve istencini yansıtan düzenlemeler içerdiğini; vakfiye ya da vakıf senedinin düzenlemelerinin birer hukuk kuralı etki, değer ve gücünde olduklarını; vakıf kurma işlemi tamamlandıktan sonra bu kuralların, vakfedeni, vakfı yönetenleri, vakıftan yararlanacakları, üçüncü kişileri ve Devleti bağlayacağını; bu nedenle, kurucu istenci yansıtan vakfiye ya da vakıf senetlerini Devlet organları dahil kimsenin değiştiremeyeceğini; bir özel hukuk işlemi olan vakıf kurma istencinin yasayla belirlenen yönteme uygun olarak açıklanması sonrasında, özel hukuk tüzel kişiliği kazanan mal topluluğunun, mülkiyetine geçen mal ve haklar üzerindeki tasarruf yetkisinin, Anayasanın mülkiyet hakkına ve vakıf tüzel kişiliğinin varlığını sürdürmesinin de Anayasanın örgütlenme özgürlüğüne ilişkin kurallarının güvencesi altında olduğunu; vakıf özel hukuk tüzel kişiliğine ilişkin yasa kurallarının, vakıf kurumunun bu asli niteliğine uygun olması ve bu kurallar ile vakfi kuranın istencine ve onun istenciyle belirlenen örgütlenme biçimine ve etkinlik alanına, Anayasa'nın mülkiyet hakkı ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin kurallarında öngörülenler dışında, karışılmaması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda bkz. "Cumhurbaşkanı Sezer, Vakıflar Kanununu Kısmen Veto Etti", http://www.dernekler.gov.tr/_Dernekler/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=408 (14.03.2007).

Vakıflar Hukukunda, kural olan vakfedenin iradesinin korunması ve bu irade doğrultusunda vakfin devamının sağlanmasıdır⁷¹. Kurulmuş bir vakfin özgülendiği amaç doğrultusunda varlığını sürdürmesi ve vakfin idare organlarınca da, vakfin bu amacının gerçekleştirilmesi esastır. Vakfeden tarafından vakıf senedinde tespit edilen vakfin amaç ve örgütlenme biçimi vakıf organlarınca değiştirilip, genişletilemez⁷².

Anayasanın 33.maddesi “*dernek kurma hürriyetini*” düzenlemektedir ve son fıkrası, “*Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.*” biçimindedir. Bu fıkranın hükmü gereği, Anayasa 33.madde vakıflar hakkında da tatbik edilecektir. Anayasanın 33.maddesinin 1.fikrasının, “*Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.*”; Anayasanın 33.maddesinin 3.fikrasının 2.cümlesinin, “*Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.*”; Anayasanın 33.maddesinin 4.fikrasının ilk cümlesinin, “*Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir.*” hükümleri vakıflar hakkında da uygulanacaktır. Bu da demektir ki, Türkiye Cumhuriyetinde vakıflar sadece yargıç kararıyla kapatılabilir ya da faaliyetleri engellenebilir. Ve vakıfların bu kapatılma ve çalışmaların engellenmesinin söz konusu olacağı durumların şartları da, açıkça yasalarla belirlenir. Anayasanın bu hükümleri ile dernek ve vakıf kurma yani yurttaşların örgütlenme hak ve özgürlükleri güvence altına alınmıştır.

Medenî Kanun da, genel bir ilke olarak vakıfların tüzel kişiliklerini vakıf senetlerinde belirlenmiş olan kurucularının iradelerine uygun biçimde sürdürmelerini kabul etmiştir⁷³.

İdare, eğer vakıflarda keyfi olarak vakfedenin amacına aykırı tahsis işlemlerine girişirse ya da vakıf kuranın maksadına aykırı gayeleri vakfa getirmeye çalışırsa; söz konusu olabilecek bu yönde idari işlem ve eylemler, hukuka ve kanuna aykırı olduklarından sakat olacaktır.

Ayrıca kamu yararı kavramının altına sığınarak, keyfi tasarruflar ile vakıf kuranların amaçlarına aykırı şekilde, İdare vakıflara el atarsa ve vakıfları başka gayelere tahsis ederse; İdarenin bu fiil ve işlemleri, hukuk devleti ilkesi ve en temel insan haklarından⁷⁴ olan “*örgütlenme özgürlü-*

⁷¹ Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 07.10.2002 tarihli ve 6044/9297 sayılı kararı (GENÇ-CAN, s.619).

⁷² Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.06.2002 tarihli ve 3669/6289 sayılı kararı (GENÇ-CAN, s.623).

⁷³ DEMİR, s.112.

⁷⁴ Ayrıca, İdarenin bahis konusu olabilecek bu tür eylem ve işlemleri; insan haklarıyla ilgili uluslararası antlaşmalara da aykırı düşecektir. Zira, uluslararası insan hakları

ğüyle"⁷⁵ de bağdaşmayacaktır. Yine, söz konusu olabilecek olan bu tarz keyfi ve hukuka aykırı idarî işlem ve eylemler, vakıf kurmak isteyen hayırsever vatandaşlarımız üzerinde caydırıcı etki yapacaktır.

Yasa koyucu ve İdare de, vakfeden kişilerin vakıf kurarken ki, amaç ve iradelerine özellikle önem vermekte ve bu amaç ve iradenin korunmasını istemektedirler.

belgelerinde "örgütlenme özgürlüğü" koruma altına alınmıştır. Eğer, İdare bu özgürlüğü çiğneme yönünde eylem ve işlemlere girişirse: İnsan Hakları Evrensel Beyanname-sinin 20.maddesinin 1.fikrasının, "*Herkesin silahsız ve saldırısız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.*" hükmünü; 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanunun (10 Mart 1954 tarihinde TBMM.'de kabul edilmiştir. Resmi Gazete ile neşir ve ilânı: 19 Mart 1954- Sayı: 8662), "*Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğünü*" düzenleyen 11.maddesini; BM Siyasî ve Medenî Haklar Sözleşmesinin (Türkiye Cumhuriyeti 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır) "*Örgütlenme Özgürlüğünü*" düzenleyen 22.maddesini; Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin İlişik Beyan ve Çekinceler Konulması Suretiyle Onaylanması Hakkında Kararın (Bakanlar Kurulu Karar Sayısı: 2002/4171, Resmi Gazete Tarihi: 16 Haziran 2002, Resmi Gazete Sayısı: 24787) 5.maddesinin, "*Sözleşmenin 2'nci maddesinde sayılan temel yükümlülükler uygun olarak, Taraf Devletler her şekliyle ırk ayrımcılığını yasaklamak ve ortadan kaldırmak ve ırk, renk ya da ulusal veya etnik köken ayrımı yapmaksızın, özellikle aşağıdaki haklardan yararlanmada herkesin kanun önünde eşitlik hakkını garanti altına almak yükümlülüğünü üstlenirler.*" hükmünü ve aynı maddenin "*Diğer medeni haklar, özellikle*" başlıklı d bendinin ix.fikrasının "*Barişçi toplanma ve dernek kurma hakkı*" hükümlerini; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, "*Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğünü*" düzenleyen 11.maddesini açıkça çiğnemiş olurlar. TBMM'de bu antlaşmalar usulüne uygun olarak kabul edilmiş ve yürürlüğe sokulmuştur. Anayasanın "*Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma*" başlıklı 90. maddesinin 5.bendinin ilk cümlesinin, "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*" hükmü gereği, yukarıda belirtilen uluslararası antlaşmalar da, artık birer Türkiye Cumhuriyeti Kanunu hükmündedirler ve bunlara aykırı idarî eylem ve işlemler yapılamaz.

⁷⁵ Vakıf, bir mal birliğidir. Ancak, vakfın bir mal birliği olmasının yanı sıra; vakıfların faaliyetleri sırasında sağlayacakları platformlarda, kişilerin biraraya gelebilecekleri ve sivil toplum örgütlenmelerini oluşturabilecekleri unutulmamalıdır. Gözden kaçırılmaması gereken diğer bir gerçekte; sivil toplum örgütlerinin buldukları ülkelerde demokratikleşme, insan hakları, açık toplum ve şeffaflaşma, yolsuzlukların azaltılması gibi insanlık ve uygarlıkla ilgili olumlu adımların atılmasını gerçekleştirmeleridir. Sivil toplum örgütleri adalet anlayışının gelişmesi ve yaygınlaşmasını sağlayarak; ideal hukuka yönelmesine de hizmet ederler. Böylece, sivil toplum örgütleri ülkelerinin hukuk sisteminin olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunurlar. Tüm bu olumlu yönleri ile sivil toplum örgütleri hem ülkelerindeki yurttaşların yaşam kalitelerinin yükseltilmesine, hem de ülkelerinde ve dünyada karşılıklı anlayış ve hoşgörünün yayılması ile sosyal barışın ve huzurun korunmasına da yardım ederler. Vakıfların sivil toplum örgütü olarak nitelendirilemeyeceği şeklindeki karşı görüş için bkz. "Cumhurbaşkanı Sezer, Vakıflar Kanununu kısmen veto etti", http://www.dernekler.gov.tr/_Dernekler/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=408 (14.03.2007).

Mevzuatta bu husus başta yukarıda açıkladığımız gibi, Anayasanın 33.maddesi olmak üzere pek çok yerde, gayet açık ve net bir şekilde belirtilmiştir:

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu pek çok maddesinde vakfedenin amacının önemini vurgulamıştır⁷⁶.

Bunun yanı sıra 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 10.maddesinin 1.fıkrası da, *“Tahsis edildikleri maksada göre kullanılmaları kanuna veya amme intizamına uygun olmıyan veyahut işe yaramaz bir hale gelen hayrat vakıflar, idare meclisinin teklifi ve Bakanlar Heyetinin kararı ile mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsis edilebileceği gibi bu kabil hayrat ayın veya para ile değiştirilerek elde edilecek ayın veya para dahi aynı suretle diğer hayrata tahsis olunabilir.”* hükmünü getirmiştir.

227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin, Vakıflar Genel Müdürlüğünün görevlerini düzenleyen 2.maddesinin b fıkrası, *“Vakfa ait müesseseleri gayelerine göre yaşatmak”* ve yine aynı maddenin f fıkrası *“... bütün vakıfların vakfiyelerin-*

⁷⁶ Türk Medenî Kanunu; 101.maddesinin 1.fıkrasında, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca tahsis etmeleriyle vakıfların kurulacağı; 106.maddesinin 1.fıkrasında, vakıf senedinde vakfın amacının ve bu amaca özgülenen mal ve hakların gösterileceği; 107.maddesinin 1. ve .2 fıkralarında, vakıf senedinde vakfın amacı ve bu amaca özgülenen mallar ve haklar eğer yeterli derecede belirlenmişlerse, diğer noksanlıkların vakfın tüzel kişilik kazanması için yapılan başvurunun reddini gerektirmeyeceği, bu tür eksikliklerin, tescil kararı verilmeden önce mahkemece tamamlattırılabilirliği gibi, vakfın kuruluşundan sonra da denetim makamının başvurusu üzerine, imkân varsa vakfedenin görüşü alınarak, vakfın yerleşim yeri mahkemesince tamamlattırılacağı, tescili istenen vakfa özgülenen mal ve haklar vakfın amacının gerçekleşmesine eğer yeterli değillerse, vakfedenin aksine bir irade beyanı olmadıkça bu mal ve hakların, denetim makamının görüşü alınarak hâkim tarafından benzer amaçlı bir vakfa özgüleneceği; 111.maddesinin 1.fıkrasında, vakıf senedine uygun olarak vakıf mallarının vakfın amacına uygun biçimde idare edilip edilmediğinin ve vakıf gelirlerinin amaca uygun olarak harcanıp harcanmadığının Vakıflar Genel Müdürlüğünce ve üst kuruluşlarınca denetleneceği; 113.maddesinde, hal ve şartlarda meydana gelen değişiklikler sebebiyle vakıf senedindeki amaca bağlı kalınması, vakfedenin arzusuna açıkça uymayacak hâle gelmiş ise mahkemenin, vakfın yönetim organı veya denetim makamının başvurusu üzerine ve diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra vakfın amacını değiştirebileceği, vakfın amacını gerçekleştirmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşulların ve yükümlülüklerin kaldırılmasında veya değiştirilmesinde de aynı hükmün uygulanacağını, amaca özgülenen mal ve hakların daha yararlı olanları ile değiştirilmesini veya paraya çevrilmesini haklı kılan sebepler varsa mahkemenin, vakfın yönetim organı veya denetim makamının başvurusu üzerine ve diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra gerekli değişikliğe izin verebileceği; 116.maddesinde, vakfın amacının gerçekleşmesinin imkânsız duruma gelmesi ve değiştirilmesine de olanak bulunmadığı takdirde, vakfın kendiliğinden sona ereceği ve mahkeme kararıyla sicilden silineceği şeklinde vakfın amacına ilişkin hükümler getirmiştir.

de veya vakfiye yerine geçen Hüccet, Berat, Ferman gibi belgelerden veya vakıf senetlerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek” hükümlerini getirmiştir.

5042 sayılı Vakıflar Tüzüğü’nün, “Vakıf Mallarının Korunması ve Gayelerine Göre Yaşatılması” başlıklı üçüncü bölümünde 14., 15., 16. ve 17.maddelerde; vakıfların korunmasına ve amaçlarına uygun olarak yaşatılmalarına ilişkin hükümler getirilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı, Vakıf Hayrat Taşınmazların Tahsisi Hakkında Yönetmeliğin “Tahsis Taleplerinin Değerlendirilmesi” başlıklı 10.maddesi, “... tahsis talebi, taşınmazın vakfiye şartları ile tesis gayesine uygunluğu açısından değerlendirilir. ...” hükmünü getirmiştir.

Yine, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı, Vakıf Hayrat Taşınmazların Kurum ve Kuruluşlara Tahsisinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğin “Tahsis Taleplerinin Değerlendirilmesi” başlıklı 6.maddesinin e fıkrası, “Taşınmaz hayrata birden fazla talep olması halinde; 1)Talep amacının, taşınmazın vakfiyesine uygunluğu, ... göz önüne alınarak tercih yapılır.” hükmünü getirmiştir.

12.03.1997 tarihli ve 534 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararı⁷⁷ da; vakıf kökenli anıtsal yapıların fonksiyon değişikliklerinde varsa vakfiye veya vakfiye yerine geçen hüccet, berat, ferman gibi belgeler veya vakıf senetlerinde yazılı fonksiyonlara uyulmasının zorunlu olduğu şeklindedir.

Yüksek yargı organları da içtihatlarıyla; Kanun koyucunun, İdarenin ve doktrinin, kişilerin vakıf kurarken yöneldikleri amaç ve iradelerinin korunması ve yaşatılması yaklaşımlarını aynen desteklemektedirler.

Yargıtay 6.Hukuk Dairesinin, 13.05.1976 tarih ve 3124/3440 sayılı kararında⁷⁸, “Vakıf Kurumunda, vakfeden kişinin amacı çok önemlidir ve hiçbir şekilde vakfeden kişinin amacına aykırı hareket edilemez. Bu amaca karşı maksatlarla davranılamaz ve vakfedenin koyduğu amaç genişletilemez.” hükmü verilmiştir.

Danıştay 10.Dairesi de, 30.01.2003 tarihli ve 5237/317 sayılı kararında: Vakıf kuranın iradesine, amacına aykırı tahsis işlemlerinin hukuk dışı olduğu-

⁷⁷ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun “Kararlara uyma zorunluluğu” başlıklı 61.maddesinin ilk cümlesinin, “Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır.” hükmü gereği; Koruma Yüksek Kurulunun “İlke Kararları”, tüm kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ve de gerçek ve tüzel kişiler için tamamen bağlayıcıdır.

⁷⁸ KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI.

nu tespit etmiş; vakfedenin iradesine uygun hareket edilmesini; bunun dışındaki işlemlerin hukuksuz olduğunu açık bir biçimde belirtmiştir⁷⁹.

4. Vakıfların Amaçlarına Uygun İdare Edilip Edilmedikleri Yönünden Denetlenmeleri

Türkiye’de bulunan tüm vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün denetimine tâbidir (TMK.111.mad./1.fık., Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 19.mad.).

Buradaki denetimin kapsamı; vakıfların, vakıf senetlerinde bulunan hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve vakıfların mallarının amaçlarına uygun biçimde idare edilip edilmediğinin ve de vakıfların gelirlerinin amaçlarına uygun olarak harcanıp harcanmadığının kontrol edilmesidir (TMK.111.mad./1.fık.).

Bütün vakıfların en az iki senede bir kez denetlenmesi zorunludur. Vakıfların yönetim organları, gerçekleştirilecek teftişler esnasında denetçiler tarafından talep edilecek her türlü belge, kayıt ve defterleri göstermek ve denetimi yapanların istediği bilgileri vermek zorundadırlar. Her denetimde, vakfın bir önceki teftişinden itibaren geçen tüm işlem ve hesapları incelenerek vakıf senedindeki hükümlerin yerine getirilip getirilmediği, vakıf mallarının maksada uygun biçimde yönetilip yönetilmediği ve de vakfın gelirlerinin gayesine uygun olarak sarf edilip edilmediği araştırılır. Ticarî işletme çalıştıran vakıflarda, bu ticarî işletmelerin bilançoları ile kâr ve zarar hesapları ve söz konusu bu işletmelerin sınaî, iktisadî ve ticarî esas ve icaplara uygun tarzda yönetilip yönetilmedikleri, verimli ve rasyonel bir biçimde işletilip işletilmedikleri incelenir. Ticarî işletmelerin verimlilikleri benzeri kurumlara göre düşük ise ya da zarar etmişse, bunların nedenleri araştırılarak belirtilir. Denetim esnasında yönetim organlarının vakfa zarar veren hareketlerinin olup olmadığı da araştırılır (Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 20.mad.).

Vakıfların gerçekleştirilen denetimleri sonucunda düzenlenen raporlar, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce incelenir. Denetim raporunda vakfın idaresine yönelik işlemlerde düzeltilmesi gereken hususlar olduğu belirtilmiş ise; Vakıflar Genel Müdürlüğü raporun bu bölümünü vakıf yöneticilerine tebliğ eder ve gereken düzeltmelerin yapılmasını ister. Eğer, denetim raporlarında vakıf yöneticilerinin işten uzaklaştırılmalarını gerektiren bir neden belirlenmişse; Vakıflar Genel Müdürlüğü hemen yetkili Asliye Mahkemesine başvurarak, bu idarecilerin işten el çektirilmelerini talep eder (Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 21.mad.).

⁷⁹ Bu kararın metni için bkz. KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI.

5. Vakfedenin Amacında Değişikliğe Gidilebilmesi

Vakfin amacını, kural olarak vakfeden vakıf senedinde belirler ve bu amaç değiştirilemez. Ancak, vakfin gayesi geçen zaman içinde vakfedeninkine oranla tamamen değişik bir anlam ve nitelik kazanmış ve vakfedenin iradesine açıkça uymayacak duruma gelmişse; Vakıflar Genel Müdürlüğü veya vakfin idare organı yetkili Asliye Mahkemesinden vakfin amacının değiştirilmesini talep eder (TMK.113.mad./1.fık., Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 26.mad.)⁸⁰.

Aynı şekilde vakfin amacının gerçekleşmesini önemli ölçüde zorlaştıran ya da engelleyen, böylece vakfin amacını tehlikeye düşüren 'koşul ve mükellefiyetlerin kaldırılması ve değiştirilmesi de Vakıflar Genel Müdürlüğü ve vakfin idare organı tarafından talep edilebilir (TMK.113.mad./2.fık., Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 26.mad./son fık.)⁸¹.

Vakfin amacının değiştirilebilmesi için ilk önce objektif bakımdan, amaç n bambaşka bir anlam ve içeriğe dönüşmesi zorunludur. Yani, vakfin an' cı anlam ve içeriğini yitirmiş olmalıdır. Meselâ, yeni buluş veya keşiflerle vakfin gayesinin anlamsızlaşması söz konusu olabileceği gibi yeni hukukî düzenlemeler neticesinde de, amaç manasız bir hale gelebilir. İkinci olarak da, sübjektif açıdan vakfin değişen amacının, vakıf kuranın iradesine açıkça aykırı hale gelmesidir. Burada amaç öyle değişmelidir ki, vakfeden bu değişen amacı öngörmemiş yahut da öngöremeyecek durumda olmalı veyahut da değişen bu amacı hiçbir şekilde arzu etmeyecekti, denilebilmelidir. Yani, vakfedenin değişen bu amacı taşıyan bir vakfi kurmayı kesinlikle istemeyeceği neticesine ulaşılmalıdır⁸².

⁸⁰ EM, s.30; Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.06.2002 tarihli ve 3669/6289 sayılı kararı (GENÇCAN, s.623).

⁸¹ DURAL/ÖĞÜZ, s.337.

⁸² ÖZSUNAY, s.453; ZEVKLİLER Aydın/ACABEY M. Beşir/GÖKYAYLA K. Emre: Zevkliler Medenî Hukuk – Giriş Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku, 6.b., Ankara 1999, s.726; AVCI Mehmet Özgür: Türk Medenî Kanununa Göre Vakıf Yönetim Organı, İstanbul 2006, s.61; "burada ölçü vakfin değişen koşullar karşısında başlangıçtaki amacının gerçekleştirilmesinin olanaksız duruma gelmesidir. Amacın değiştirilebilmesi için objektif ve sübjektif koşulların birlikte oluşması gerekir. Objektif koşullar bakımından amacın anlam ve içeriğini yitirmesine, sübjektif koşullar bakımından da değişmiş olan amacın artık vakfedenin isteğiyle bağdaşmasına olanak bulunmamasına bağlıdır. Ancak bu iki koşulun gerçekleşmesi durumunda, vakfin amacı, vakfedenin asıl amacına aykırı olmamak kaydıyla, vakıf yönetim organının veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün başvurusu üzerine yetkili Asliye Mahkemesince değiştirilir." Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 03.06.2002 tarihli ve 3669/6289 sayılı kararı (GENÇCAN, s.623); vakıf senedinde belirlenen amacın yeniden düzenlenmesinde, vakfedenlerin belirlenen amaçlarının değiştirilmesi ve genişletilmesi sırasında, vakfedenlerin iradelerine aykırılık oluşturup oluşturulmadığının gözetilmesi hakkında bkz. Yargıtay

Asliye Mahkemesi bu koşulların gerçekleştiği kanaatine ulaşırsa; Vakıflar Genel Müdürlüğünün başvuruda bulunmuş olması durumunda vakfin yönetim organının, vakfin yönetim organının başvurmuş olması halinde de Vakıflar Genel Müdürlüğünün yazılı görüşünü aldıktan sonra vakfin amacını değiştirir⁸³.

6. Vakfedenin Amacının Gerçekleşmesinin Olanaksız Hale Gelmesi Nedeniyle Vakfin Sona Ermesi

Vakıf kurucusunun amacının imkânsız hale gelmesi, vakfi kendiliğinden sona erdirir (TMK.116.mad./1.fik.). Vakfi sona erdiren bu olanaksızlık, objektif imkânsızlık veya sübjektif imkânsızlık olarak meydana gelebilir. Vakfin maksadının kesin biçimde olanaksızlaştığı durumlarda, özellikle aile vakıflarında vakıftan faydalananların tamamının ölmeleri ya da yararlanma koşullarını kaybetmeleri durumlarında imkânsızlık objektiftir. Vakfin gayesinin gerçekleştirilmesi mümkün olmakla beraber vakfin bu amacına ulaşacak yeterli araçlara sahip olmaması⁸⁴, örneğin mallarını kaybetmesi yani vakfin acz hale düşmesi durumunda ise imkânsızlık sübjektiftir. Vakfin

18.Hukuk Dairesinin, 27.05.2002 tarihli ve 3481/6011 sayılı kararı (DEMİR, s.488); vakıf senedindeki amacın değiştirilmesi zorunluluğunu ortaya koyan gelişme mevcut değil iken, amacın genişletilip, değiştirilmesi sonucunu doğuran yeni hükümlerin eklenmesinin mümkün olmadığına ilişkin bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 08.04.2002 tarihli ve 793/3691 sayılı kararı (DEMİR, s.487-488).

⁸³ DURAL/ÖĞÜZ, s.337. İsviçre’de Solothurn Kantonundaki İlâhiyat Fakültesinde okuyan öğrenciler için bir vakıf kurulması ve fakat daha sonra bu fakültede öğrenci kalmaması sebebiyle, vakfin amacının manasız hale geldiği için değiştirilmesi ve vakfin mallarının başka bir gayeye tahsis edilmesi örneği için bkz. ÖZSUNAY, s.453; belirli bir şehrin sokaklarının gaz lambalarıyla aydınlatılması maksadıyla kurulan vakfin amacının o kentin elektrikle donatılması karşısında anlamını yitirmesi ve de vakıftan faydalanacağı belirtilen özellikteki kişilerin; meselâ yoksulların, hastaların artık kalmaması karşısında amacın anlamını kaybetmesi örnekleri için bkz. ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.725; ilköğretimin paralı olduğu bir ülkede, ilköğretim öğrencilerinin parasız eğitim almalarını temin maksadı ile kurulan bir vakfin amacının; daha sonra ilköğretimin devlet tarafından parasız hale getirilmesi durumunda, ilköğretim öğrencilerine burs verme şeklinde değiştirilmesi örneği için bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s.337, dn.441; durum ve koşullardaki değişimler sebebiyle vakıf senedinde yazılı amaca bağlı kalınması vakfedenin arzusuna açıkça uymayacak hale gelirse, mahkemece vakfin amacının değiştirilebileceği hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 16.12.2003 tarihli ve 8031/10034 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

⁸⁴ Yargıtay’ın kararlılık kazanmış uygulamalarında, vakfin mal varlığının amacın gerçekleşmesini olanaksız kılacak şekilde azalmış olması, vakfin dağılmış sayılması için yeterli neden kabul edilmekte ise de, bu yetersizliğin araştırılıp, belgeleriyle kanıtlanması gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 31.01.2005 tarihli ve 10197/141 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

amacının imkânsızlaşması neticesi, amacın değiştirilmesine olanak da bulunmadığı takdirde vakıf sona erer⁸⁵. Vakfın ekonomik imkânlarının azalması durumunda; eğer, vakfın amacının değiştirilmesi (TMK.113.mad./1.fık.) ya da mallarının değiştirilmesi (TMK.113.mad./3.fık.) ile vakfın varlığını devam ettirebilmesi sağlanabilirse, vakıf sona ermez⁸⁶.

Vakfın amacının olanaksız duruma geldiği kanaatine ulaşan Vakıflar Genel Müdürlüğü veya vakfın idare organı, yetkili Asliye Hukuk Mahkemesine başvurarak, vakfın sona erdiğinin mahkeme siciline işlenmesi talep eder. Mahkeme başvurunun yapılmasına göre, Vakıflar Genel Müdürlüğünün ya da vakfın idare organının yazılı görüşünü alır ve istemi karara bağlar (Türk Medenî Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük, 30.mad.). Mahkemenin bu kararı ile birlikte sona eren vakıf sicilden silinir⁸⁷.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Vakfedenin amacı vakfın ruhu, özü, her şeyidir. Doktrin, Yüksek Yargı içtihatları ve mevzuatta vakıf kurucusunun iradesine, amacına büyük önem verilmektedir. Bu sebeple, vakfın amacı doğrultusunda faaliyet göstermesi ve yönetilmesi gerekir.

Yine, vakfedenin koyduğu amacın uygulanmasının, imkânsız hale gelmesi durumunda da; vakfın amacı değiştirilirken vakfedenin amaç ve iradesine hiç olmazsa benzeyen ve vakfedenin asıl amacına aykırı olmayan amaçlara yönelinmelidir.

Uygarlık yolunda insanlık adına çok ilerlediğimiz iddia edilen bu günlerde; öncelikle vakfedenlerin, vakıflarını kurarlarken taşıdıkları amaç ve iradele-

⁸⁵ Vakıf senesinde bulunan faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun ekonomik olanakları bulunmayan vakfın sona erdiğinin tespitine karar verilmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun, 11.02.2004 tarihli ve 18-52/ 68 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI); vakfın amacının gerçekleşmesinin imkânsız duruma geldiği ve amacın değiştirilmesine de olanak olmadığı takdirde, vakfın kendiliğinden sona ereceği ve mahkeme kararı ile sicilden silineceğine ilişkin bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 25.02.2003 tarihli ve 551/1315 sayılı kararı (KAZANCI BİLİŞİM – İÇTİHAT BİLGİ BANKASI).

⁸⁶ ÖZSUNAY, s.458-459; AKÜNAL, s.142; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY – ÖZDEMİR, s.301; DURAL/ÖĞÜZ, s.343; Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 25.04.1995 tarihli ve 4637/5249 sayılı kararı (AVCI, s.61, dn.201).

⁸⁷ AKİPEK/AKINTÜRK, s.706; vakfın feshi kararı verilmeden önce Vakıflar Genel Müdürlüğünün görüşünün alınması ve vakfın gayesinin gerçekte tahakkukunun olanaksız hale gelip gelmediğinin belirlenmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 18.Hukuk Dairesinin, 25.05.1993 tarihli ve 4800/7096 sayılı kararı (DEMİR, s.526-527).

rini çiğneyebilecek olan idari eylem ve işlemlerle, Türkiye Cumhuriyetinin de taraf olduğu İnsan Haklarını düzenleyen uluslararası antlaşmalara, Avrupa Birliği müktesebatına ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine, aykırı düşebilecek olan uygulamalara kesinlikle izin verilmemelidir.

Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin hükümlerinin ışığı altında; İdare tarafından ayrımcılığa ve haksız müdahalelere yer verilmeksizin, kişilerin örgütlenme özgürlüğü haklarının hayata geçirilmesi, korunması ve saygı gösterilmesine yönelik zorunlu olan bütün önlemlerin zaten alınmış olması gereklidir.

Vakıf kurma özgürlüğünün kaynağı başta İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere, evrensel insan hakları belgeleri ile Anayasamız ve diğer vakıf mevzuatımızdır. Vakıf kurma özgürlüğünün ve vakıf kuranların amaç ve iradelerinin, anlam ve kapsamlarının bunlara dayanılarak yorumlanması ve uygulanması gereklidir.

İdarece, vakfedenlerin amaçlarına aykırı yapılabilecek olan eylem ve işlemler; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, mevzuatımıza, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine, Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu Uluslararası İnsan Hakları Antlaşmalarına, Yüksek Yargı Organlarının içtihatlarına, genel hukuk ilkelerine, adalet ve hakkaniyet anlayışına tamamen aykırı düşeceklerdir. Bu husustaki eylem ve işlemlerde; vakıf kuranların amaç ve iradelerine uygun hareket edilmesi hususunda, İdarenin kendisinden beklenen dikkati ve hassasiyeti göstermesi gerekmektedir.